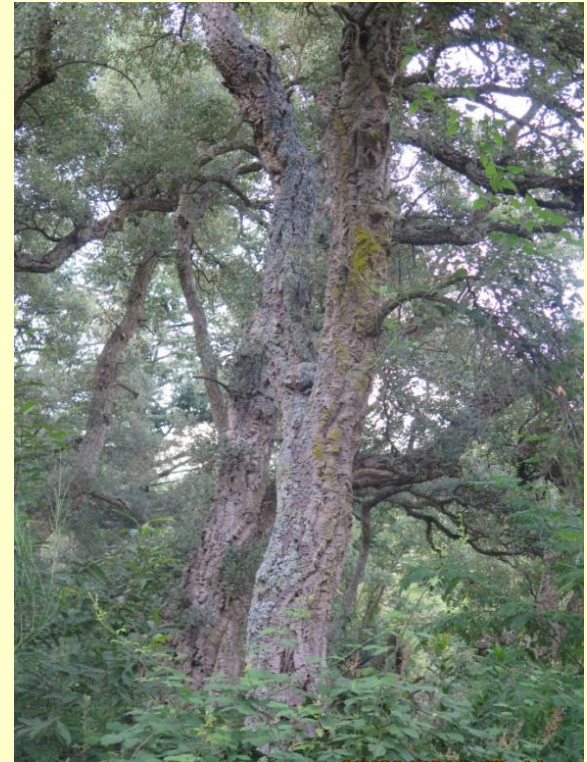

Boscoss XXI : on som, cap on anem?. Territori Boscoss. Energia

Dr. Martí Boada

Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals (ICTA)

Universitat Autònoma de Barcelona

Fraxinus excelsior.
Freixa esmotxada.

Ricard Estrada i Arimon

El bosc, patrimoni col·lectiu i privat

La política forestal de la Generalitat republicana (1931-1939)

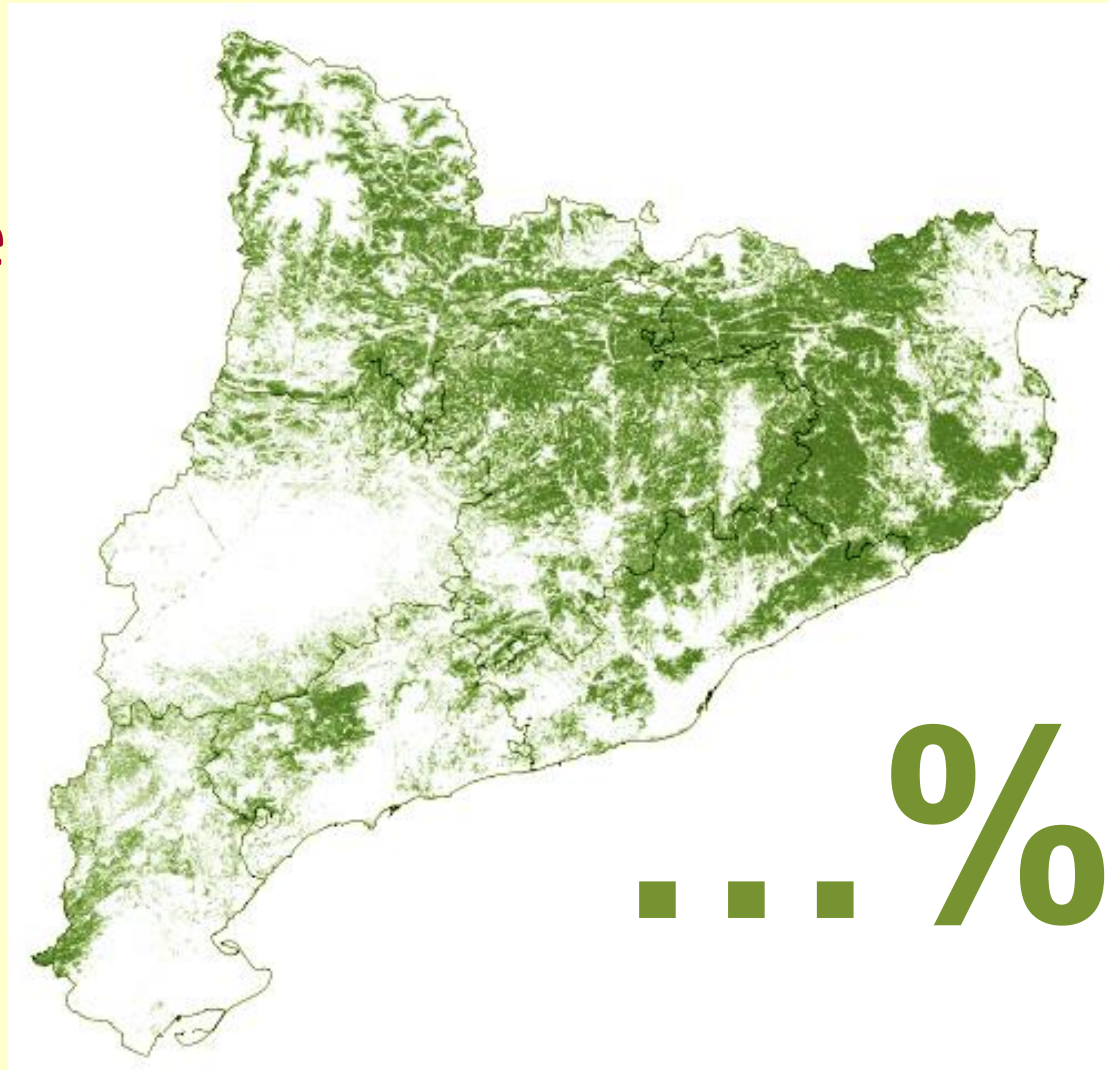
FUNDACIÓ
VRS

...%

Catalunya és un país de boscos sense saber-ho

Regions biogeogràfiques

Al bosc de Catalunya hi trobem 100 de les 140 espècies arbòries que hi ha a Europa

Les condicions climàtiques i l'orografia de Catalunya possibiliten que amb una superfície aproximada de només **32.000Km²**, s'hi trobin representades tres de les set grans regions biogeogràfiques que integren Europa:

▪ **La regió boreoalpina (alpina)** ■

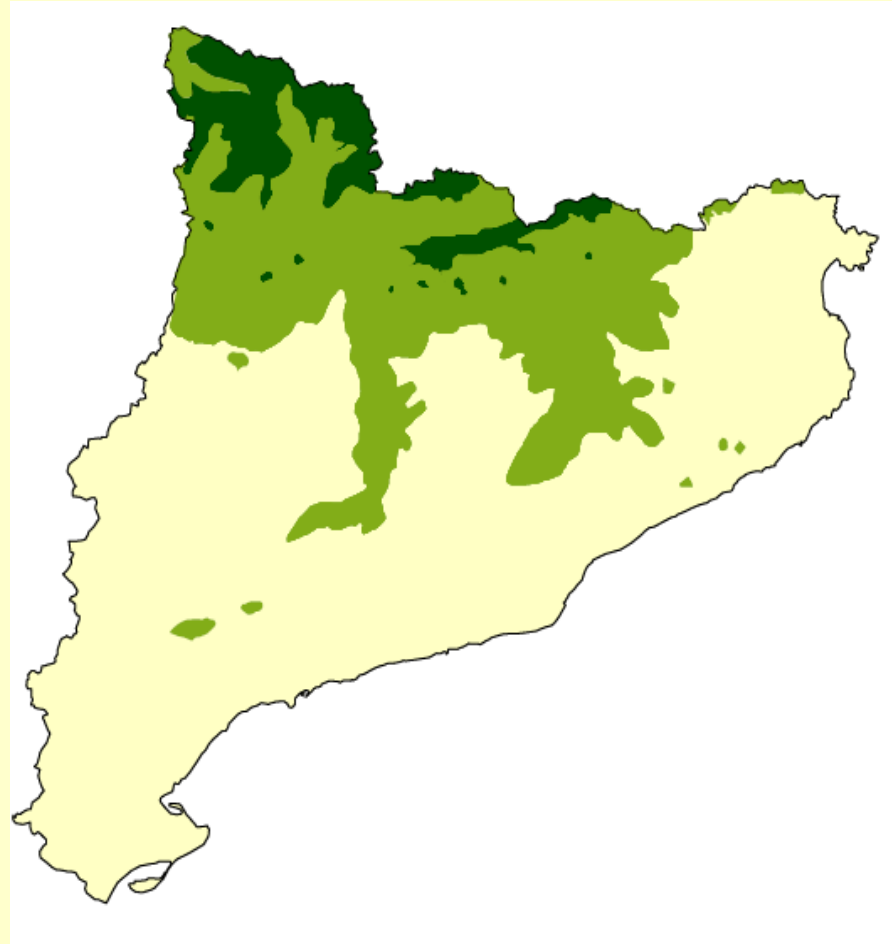
5% del territori, zones culminals del Pre-Pirineu i el Pirineu i excepcionalment en enclavaments més meridionals com el Massís del Montseny

▪ **Regió euro-siberiana (atlàntica)** ■

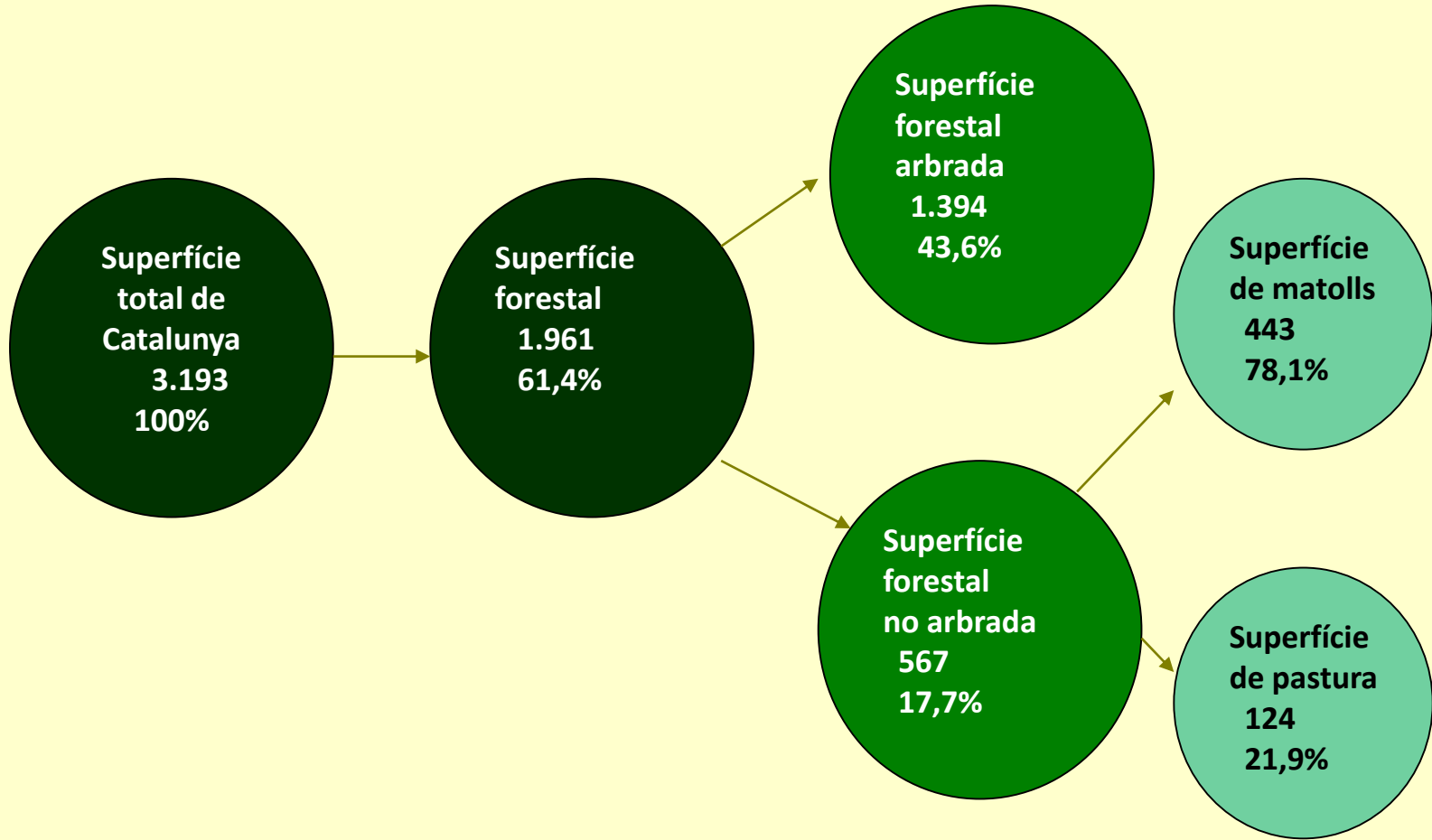
20% del territori, zones de muntanya mitjana entre els 1000 i els 1800 metres.

▪ **Regió mediterrània** ■

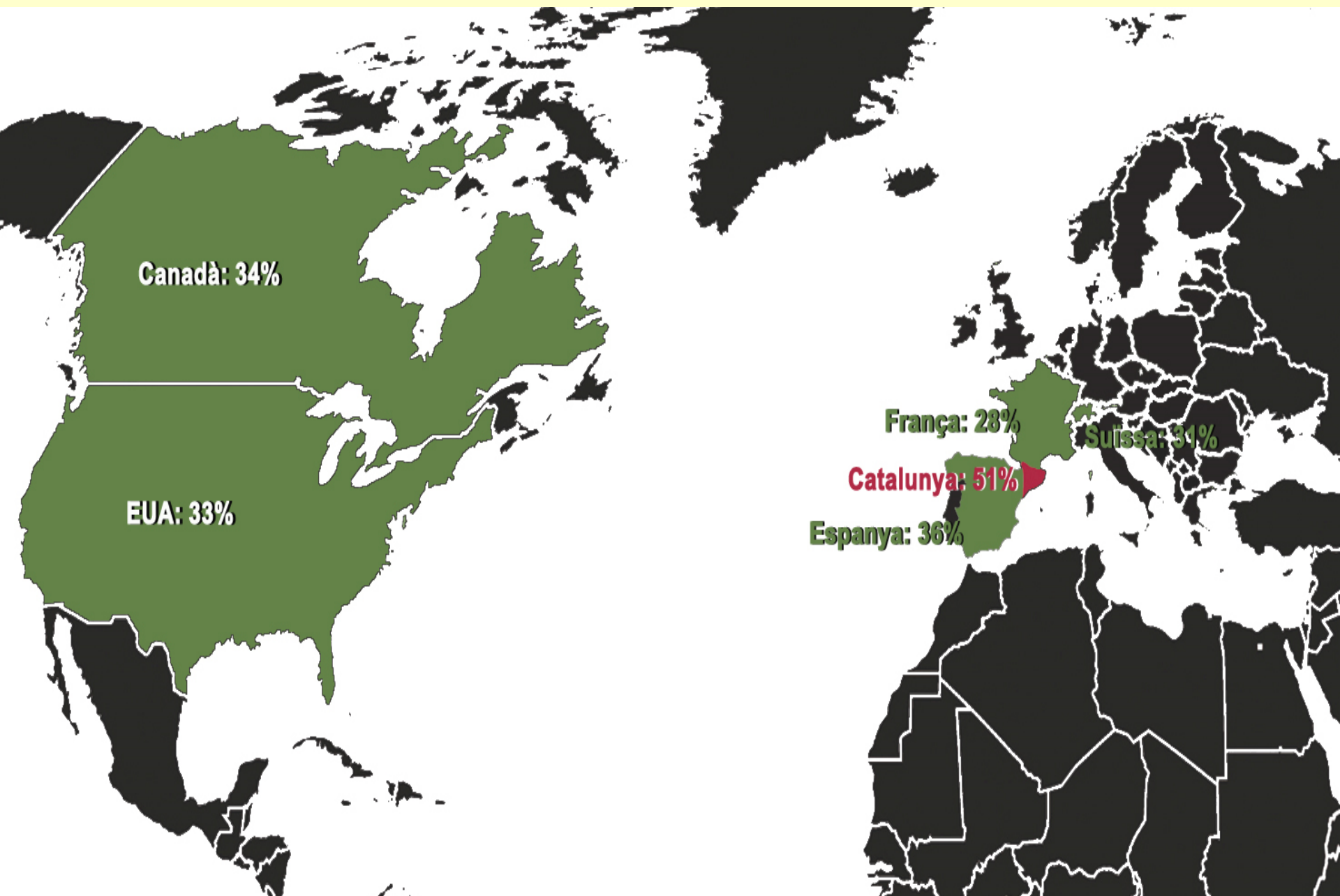
75% del territori, des dels espais d'influència litoral fins les zones properes als 1000 metres d'altitud.

Distribució de la superfície (en milers d'hectàrees). 2002

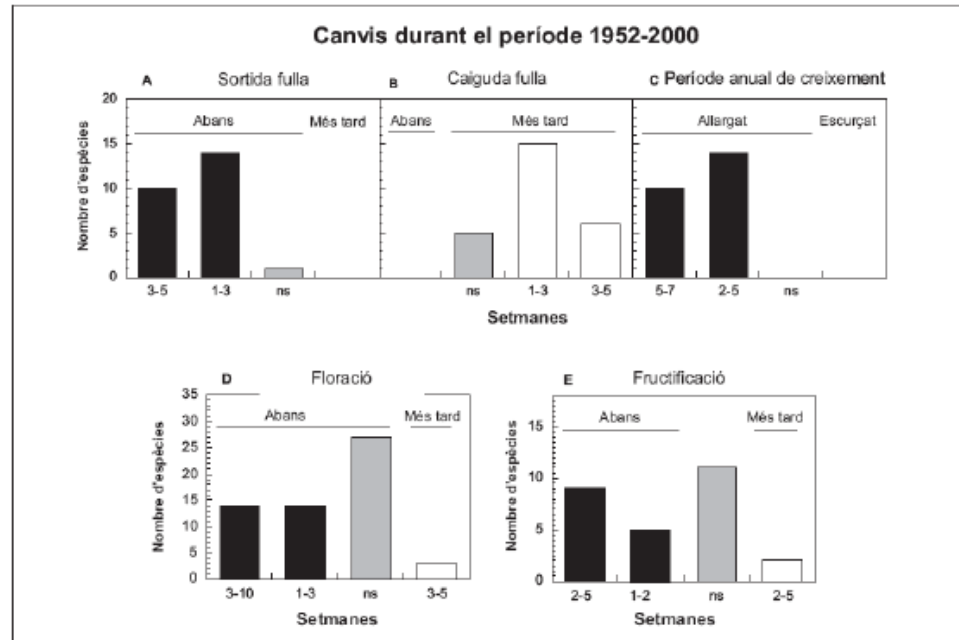

SUPERFICIE RELATIVA DE BOSCOS

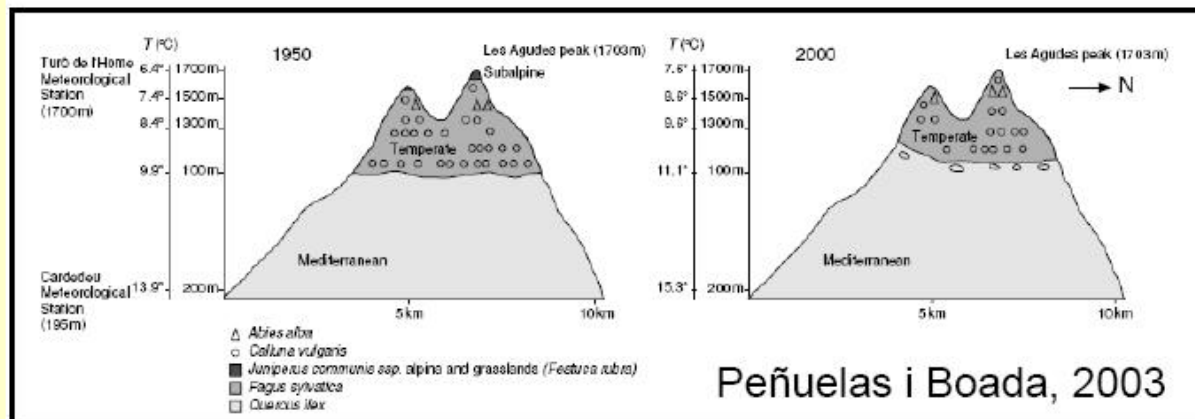
Canvi climàtic: modificacions fenològiques

- Fulles dels arbres surten aproximadament 20 dies abans que fa 50 anys
- Plantes floreixen i fructifiquen aproximadament 10 dies abans que fa 30 anys

Peñuelas, Comas, *et al*, 2005

Canvi climàtic: desplaçaments altitudinals en vegetació

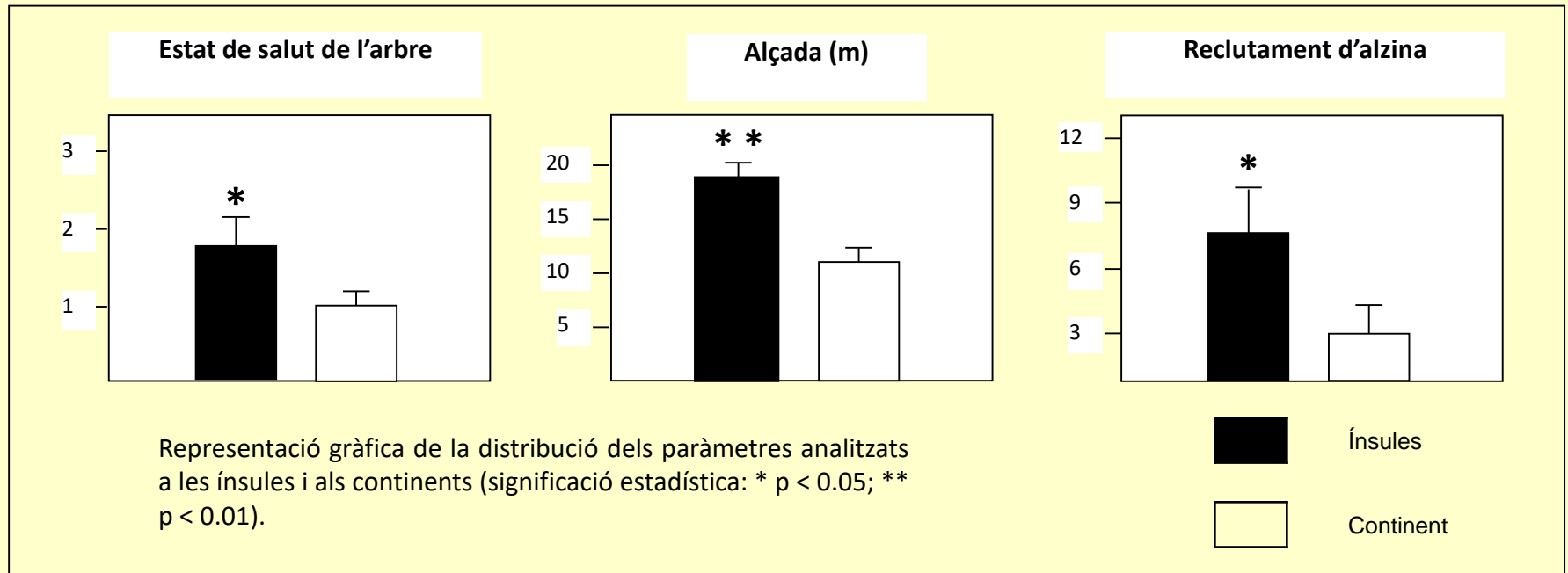

- Desplaçaments altitudinals o latitudinal de les àrees de distribució d'algunes espècies
- Al Montseny, ecosistemes mediterranis guanyen als temperats
- També s'han constatat adaptacions intraespecífiques en el faig (Jump, Peñuelas *et al.*, 2006)
- Gran importància de factors antròpics (usos del sòl, pràctiques agro-ramades i silvícoles tradicionals)

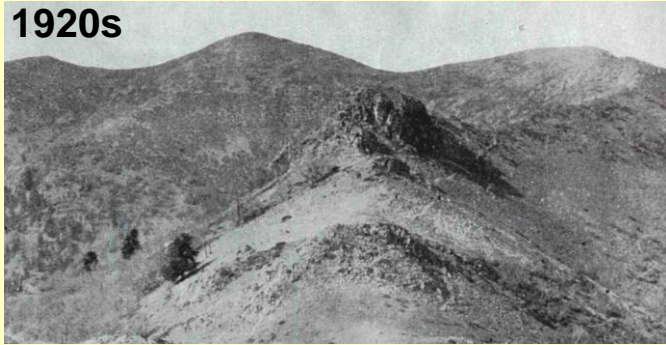
El procés d'insularització de la fageda enfront l'augment altitudinal de l'alzinar al Montseny

- La senescència, com a mesura de l'estat de salut de l'arbre, és superior a les ínsules que al continent.
- Els faigs de les ínsules són més alts.
- El reclutament d'alzina és major a les ínsules.

Manifestacions del Canvi Global: anàlisi diacrònica

1920s

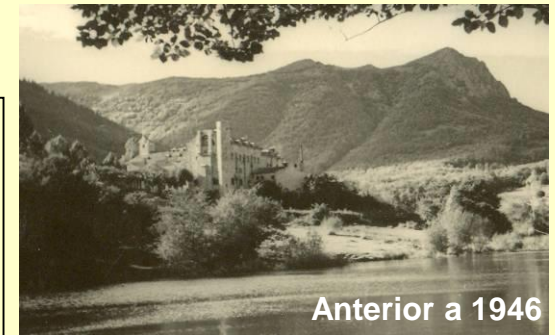

Fotografia repetida:
avaluació del canvi del
paisatge a nivell qualitatiu

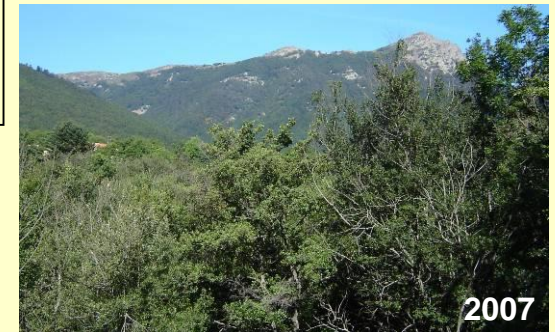
- Testimoni del canvi del paisatge en diferents moments en el temps
- Les fotografies com a eina d'interès pluridisciplinar per a l'estudi del paisatge i de la societat rural

Anys 20

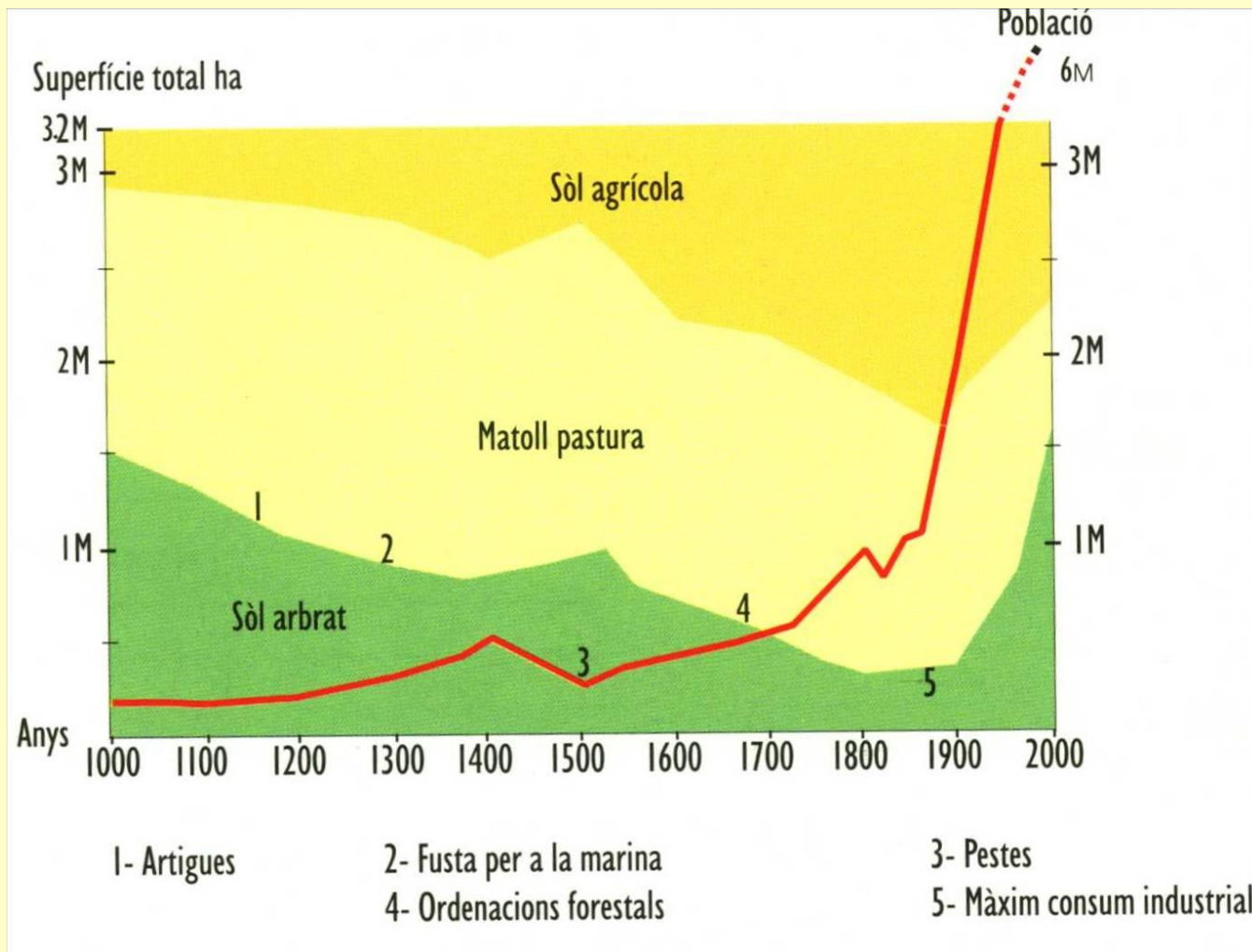

Anterior a 1946

2007

Evolució de la superfície forestal en els últims 1.000 anys

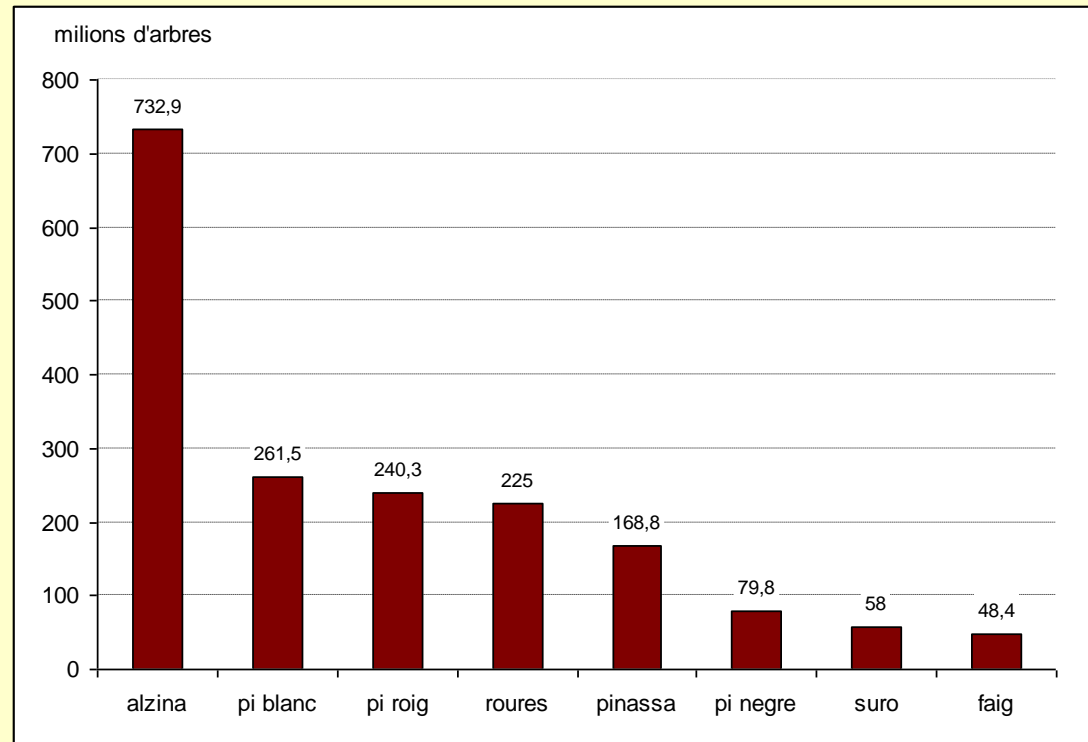

Boscós a Catalunya

Font: IEFC-CREAF (2004-2007)

Espècies més abundants

- Alzina (*Quercus ilex*) = $762.9 \cdot 10^6$ arbres
- Pi blanc (*Pinus halepensis*) = $261.5 \cdot 10^6$ arbres.
- Pi roig (*Pinus sylvestris*) = $240.3 \cdot 10^6$ arbres
- Roure (diverses espècies – *Q.petraea*, *Q.humilis*, etc.-) = $225.0 \cdot 10^6$ arbres
- Pinassa (*Pinus nigra*) = $168.8 \cdot 10^6$ arbres
- Pi negre (*Pinus mugo*) = $79.8 \cdot 10^6$ arbres
- Suro (*Quercus suber*) = $58.0 \cdot 10^6$ arbres
- Faig (*Fagus sylvatica*) = $48.4 \cdot 10^6$ arbres

Boscós. Comparativa amb l'Estat espanyol (2002)

Comunitat Autònoma	Nombre d'arbres
Catalunya	798.899.957
Castella i Lleó	692.547.221
Galícia	688.061.951
Castella la Manxa	500.117.900
Aragó	489.142.878
Andalusia	402.855.610
Navarra	266.606.811
Astúries	262.047.945
País Basc	181.805.593
Extremadura	154.974.856
Comunitat Valenciana	151.430.435
Cantàbria	139.992.572
La Rioja	85.416.491
Madrid	84.695.046
Múrcia	84.597.294
Baleares	62.796.997
Canàries	42.984.193
Total	5.088.937.750

Boscós a Catalunya. Tendències

Increment anual mig de boscós = $33.9 \cdot 10^6$ arbres/any

Increment 1992-2004 (2on-3er Inventari) = $407 \cdot 10^6$ arbres

Espècies en augment:

- Alzina (*Quercus ilex*) = $732.9 \cdot 10^6$ arbres (2004) // $641.5 \cdot 10^6$ arbres (1992) = ▲ 18,9%
- Pi blanc (*Pinus halepensis*) = $261.5 \cdot 10^6$ arbres (2004) // $191.5 \cdot 10^6$ arbres (1991) = ▲ 36.5%

Espècies en descens:

- Castanyer (*Castanea sativa*) = ▼ $7 \cdot 10^6$ arbres (1992-2004)
- Pinassa (*Pinus nigra*)

Individus joves de Faig (*Fagus sylvatica*) i Pi pinyer (*Pinus pinea*)

Evolució dels boscos

Forns de pega de can Valls

Via Cultural

CATALUNYA CAROLÍNGIA. ANY 800
CAPITULARE DE VILLIS

- Nostres boscos i florestes s'han de custodiar amb diligència.
- No es pot permetre que els boscos, on siguin necessaris, pateixin greuges per tallades excessives.
- A les hisendes reials s'han de plantar, entre d'altres:

GINEBRÓ
POMERA
PERERA
PRUNERA
MOIXERA
NESPRER
CASTANYER
AVELLANER
AMETLLER
MORERA
LLOSER
PI
NOGUERA i
CIRERER

FONT: E. Bauer-Manderscheid.
Revista Forestal Española 10:26

Feines de bosc preindustrials.

Homes descarregant carbó a peu de carretera. Fogars de Montclús, Montseny. Entre 1914 i 1936.
Font: Centre Excursionista de Catalunya.

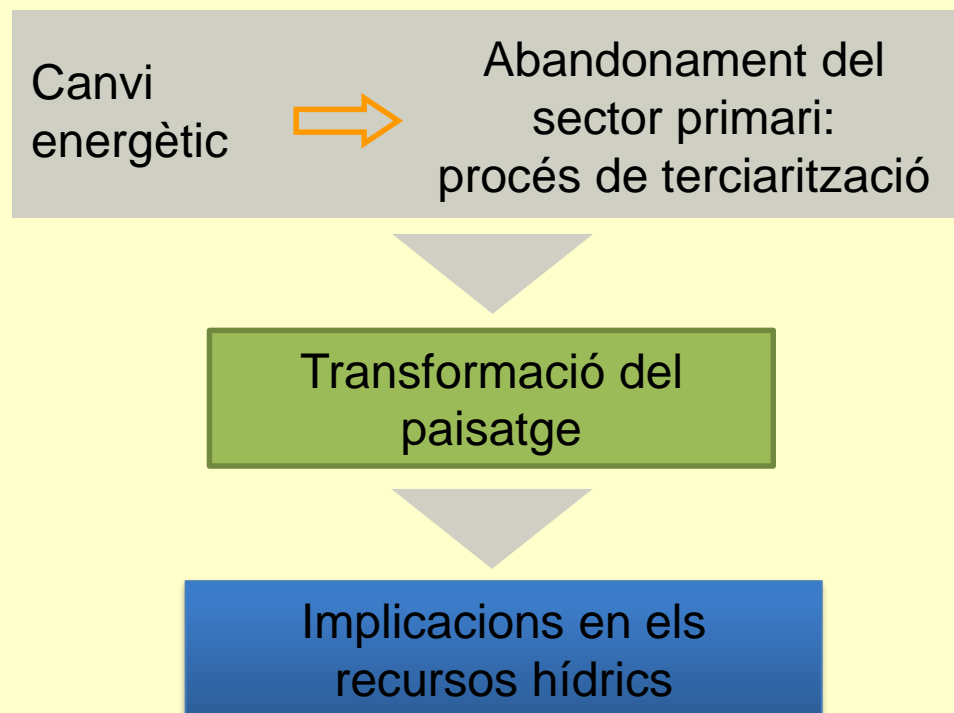
Oficis del bosc amb les eines icòniques

OFICI	EINA PRINCIPAL O SÍMBOL
COSTANERS I FELXINAIRES	DAI MANEGAT
BOSQUEROLS	XERRAC
SOCAIRES	MAGALL
QUADREJADORS	DESTRAL GROSSA
CORBAIRES	TASCÓ MAÇA
FORMAIRES	AIXA
RODERS	CONTELL O COLTELL
CARBONERS	ENTERRADORA
PELADORS	DESTRAL DE PELAR

Font: Breu història forestal de Catalunya, Martí Boada

Canvi energètic

El **canvi energètic** succeït a mitjans del segle XX és un dels factors determinants en relació al fenomen de l'abandonament del sector primari. La crisi del sector primari es tradueix en un canvi socioecològic i en una **transformació** en la composició i estructura del paisatge amb una tendència a l'aforestació. S'ha assajat en les **implicacions** funcionals del procés d'aforestació en els recursos hídrics i l'escolament superficial.

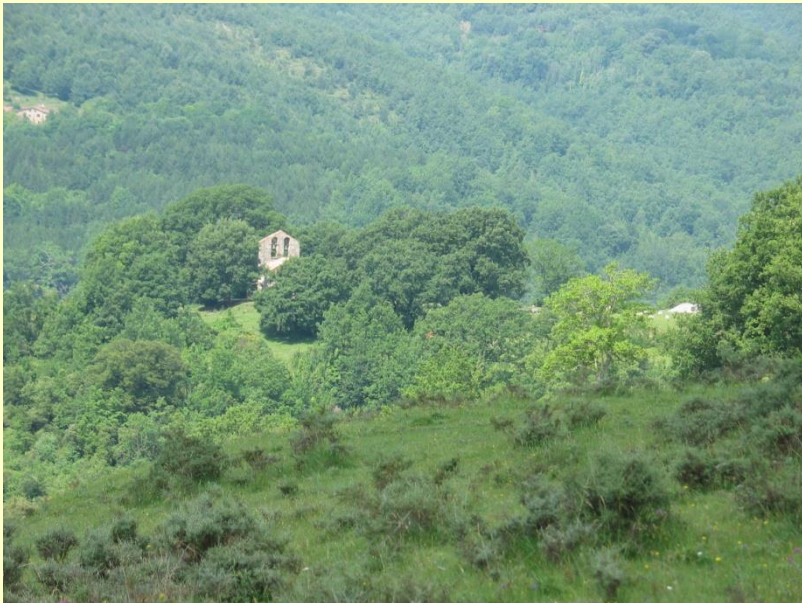
Transportadors de combustible: carboners i benziners

Repartidors de combustible: Feixinaire i butaner

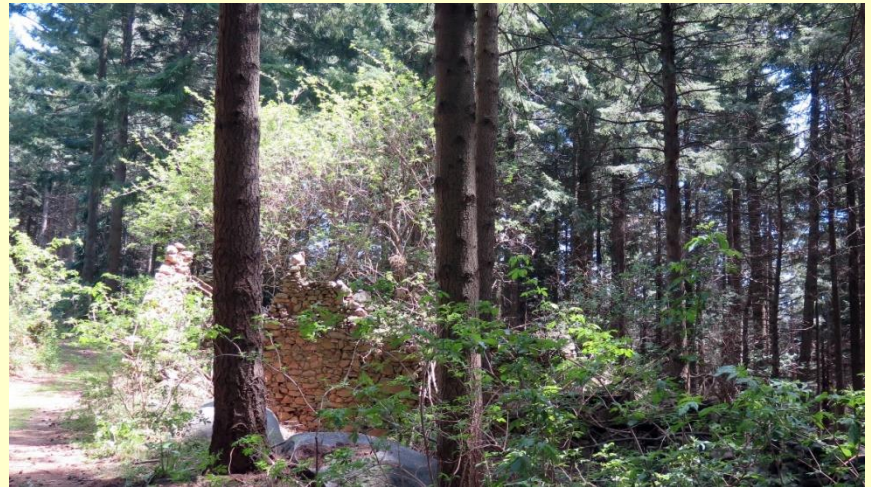

Canvi global: el paisatge no està quiet (1945-2014).

El Maçaners (vall de Santa Fe, Montseny)

Canvis d'ús: efectes de l'abandó de l'activitat primària

- Homogeneització del paisatge
- Pèrdua de biodiversitat
- Increment de biomassa forestal
- Alteració dels cicles hidrològics

Pràctica de l'artigueig (1958)

Antigues feixes de conreu colonitzades per alzinar (2005)

Pirofitisme.

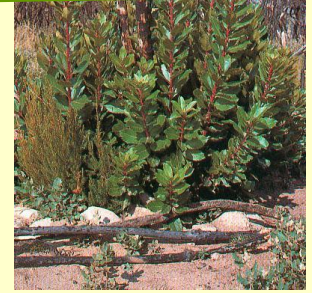
Combustible

- Contingut d'humitat a la biomassa.
- Biomassa disponible. Particularment seca
- Superfície/volum de compostos volàtils inflamables.

Fonts d'ignició

- Tempestes elèctriques
- Intencionalitat i/o negligències humanes.

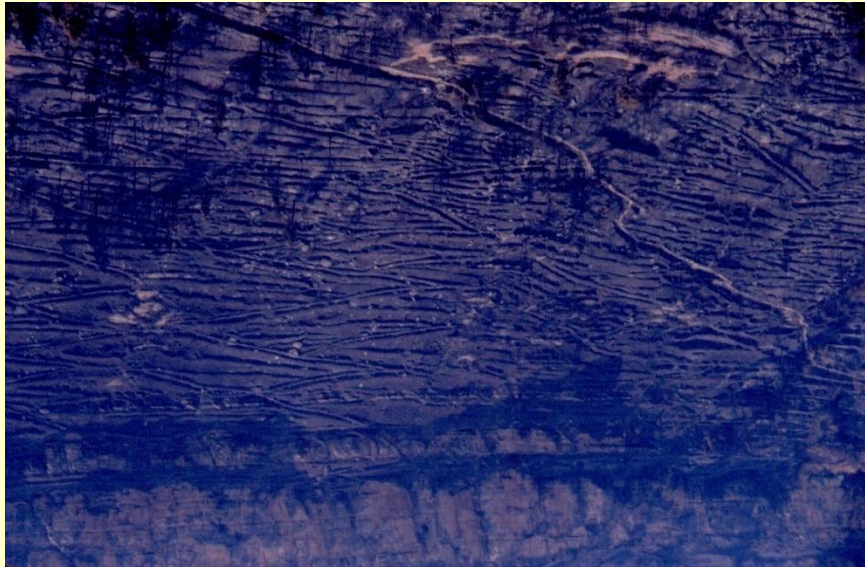

- GERMINACIÓ
 - Banc de llavors en el sòl
 - Banc de llavors en les capçades
- MIXTE: REBROTADA I GERMINACIÓ

- REBROTADA
 - Estructures aèries protectores
 - Escorça. Exemple suro
 - Estructures subterrànies
 - Soques
 - Rizomes
 - Bulbs

Després del foc. Petjades de l'activitat humana

Sector primari i prevenció d'incendis forestals

Les activitats de sector primari doten al territori d'una **estructura paisatgística discontinua i amb una menor càrrega de combustible**, tanmateix és molt remarcable el **paper de vigilància** que porta implícit un mas o un equipament rural habitat o amb activitat.

Les estratègies de prevenció d'incendis no es poden deslligar de les polítiques de desenvolupament del sector primari i dels territoris rurals.

Sector primari i regulació de conques

Reducció del risc d'inundacions i riudes i l'allargament de la vida útil dels pantans.

En els terrenys forestals, coberts de vegetació herbàcia, arbustiva o arbòria de manera permanent, **l'erosió és molt menor** que en els terrenys agrícoles (Boada, 2003).

Sector primari i canvi climàtic

Una activitat silvícola adequada **manté la qualitat dels boscos i la seva capacitat per a fixar carboni**. Per al reconeixement d'aquest vessant de la dimensió ambiental del sector forestal, cal avançar en l'avaluació dels *stocks* i els fluxos de carboni per saber quin és el paper de la gestió forestal en la fixació neta de carboni per part dels boscos i de la gestió que se'n fa.

Sector primari, turisme de natura i educació ambiental

L'existència al territori d'una població rural activa i en bones condicions socioeconòmiques que porti a terme activitats agrosilvopastorals tradicionals o formes d'apropiació i gestió agroecològiques modernes → condició indispensable per una bona oferta de **turisme de natura o de turisme rural**.

Les activitats primàries tradicionals i les activitats fonamentades en els principis de l'agroecologia ofereixen un bon marc per a les **activitats d'educació ambiental**.

La superació del sentit antiprimari

La població urbana ha equiparat el món rural amb formes de vida arcaiques i endarrerides en contraposició amb la cultura urbana i ha oblidat o no ha sabut veure que l'activitat dels pagesos, els ramaders i els silvicultors és fonamental per assegurar la qualitat del paisatge i la biodiversitat, i per a la producció d'aliments. Tot plegat ha anat generant un **sentiment social antiprimari o antipagès** que està present en l'àmbit de les relacions personals, la gestió administrativa d'espais naturals i fins i tot en alguns cercles acadèmics, que no dubten a atribuir a l'agricultura el 80% del consum d'aigua del país.

La tendència per a la gestió d'espais naturals protegits s'ha d'emmarcar en un procés de divulgació de la importància ambiental de l'agricultura, la ramaderia i la silvicultura que permeti la superació del sentiment antiprimari generalitzat.

Quantes hectàrees de terreny productiu per habitant són necessàries per mantenir la demanda del model urbà?

Mitjana en països europeus (2005) = de 4.8 ha/habitant

Per exemple:

Suècia = 7.0 hectàrees/habitant.

Regne Unit = 5.8 hectàrees/habitant.

Itàlia = 3,8 hectàrees/habitant).

Estats Units = 9.5 hectàrees/habitant,

Països africans com Costa d'Ivori = 0.9 hectàrees/habitant.

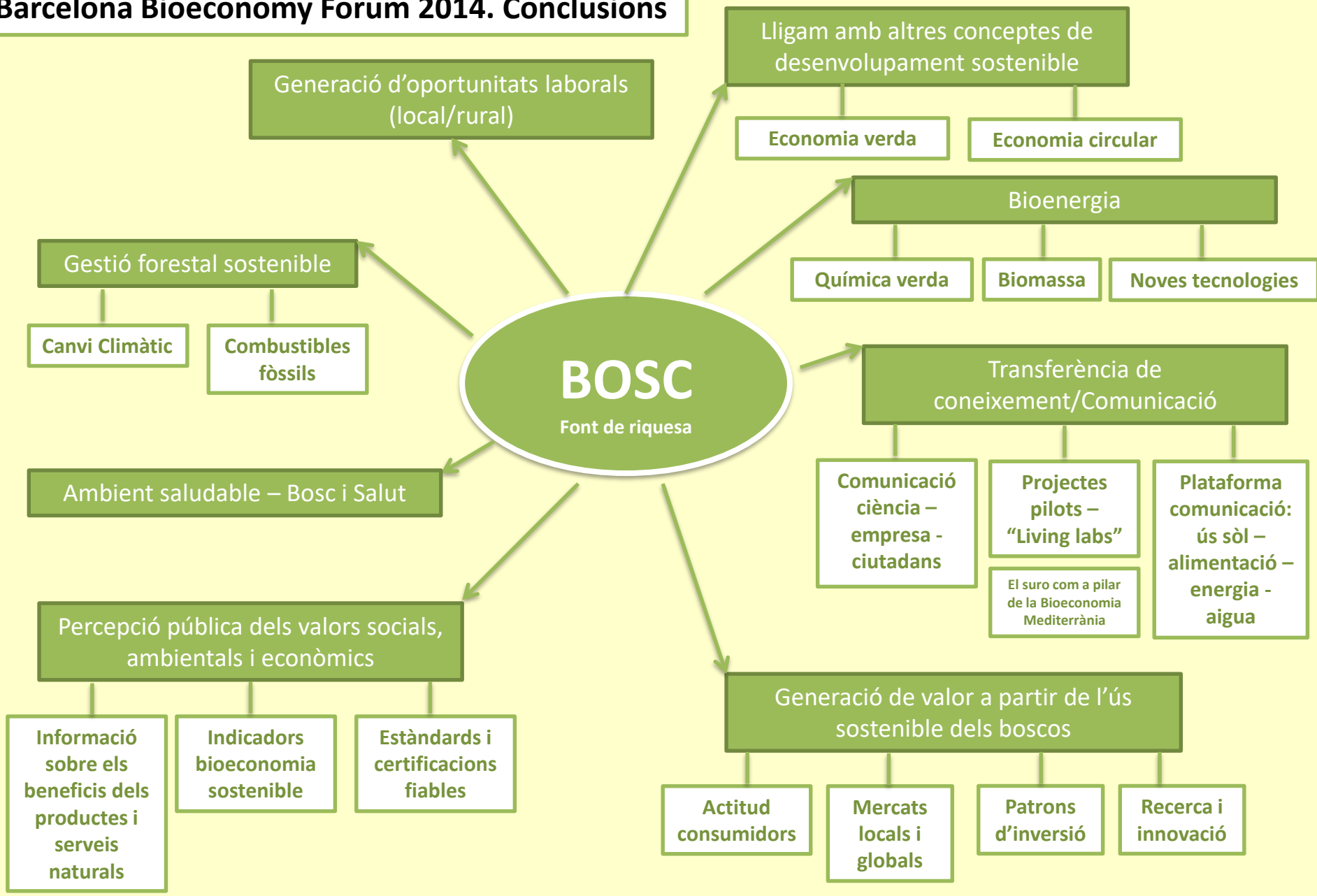
Catalunya (any 1996) = 3,26 ha/habitant

Catalunya (any 1998)= 3,92 ha/habitant

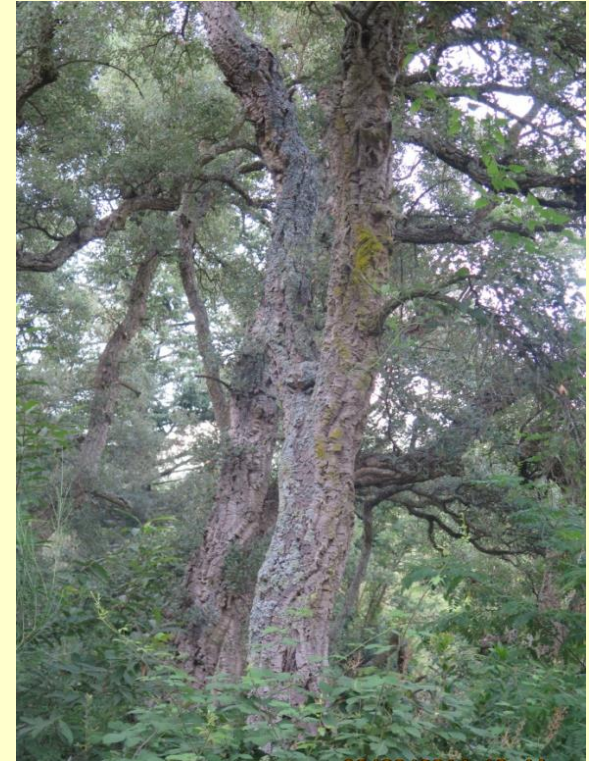
Consum per càpita àrea Metropolitana: 30.000 Kcal

- Desconeixement progressiu de l'origen del productes bàsics. Perspectiva de Chomsky i Cronnon.
- Animadversió subjectiva cap al món rural: agressiu, empastifador del medi, segrestador d'aigua.
- Societat urbana que expia la insostenibilitat amb l'exaltació del mite de l'intocabilitat.
- El wilderness, com a ideal reaccionari.

Barcelona Bioeconomy Forum 2014. Conclusions

Boscós sXXI: on som, cap on anem?

Dr. Martí Boada Juncà
Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals (ICTA)
Universitat Autònoma de Barcelona